

“ความสุข” กับประสบการณ์งานปลอดเหล้า

โดยสุภาพ ศรีภา

วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของสังคมคนไทยในอดีต ความมีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน สิ่งเหล่านี้ถือว่าเป็นทุนทางสังคมอันยิ่งใหญ่ของคนไทยโดยเฉพาะคนไทยอีสาน ซึ่งมีวัฒนธรรมประเพณีที่โดดเด่นและถือปฏิบัติสืบทอดกันมายาวนาน มีการช่วยเหลือกันทั้งด้านแรงงานการทำมาหากิน การสร้างบ้าน งานบุญ งานบวช งานแต่ง หรือแม้แต่งานศพ ยิ่งจะต้องช่วยเหลือกันเป็นกรณีพิเศษ เพราะงานดังกล่าวไม่มีการเตรียมการแต่อย่างใด เป็นงานที่มีแต่ความเศร้าโศกเสียใจ ทุกคนจึงต้องจึงต้องช่วยเหลือกันอย่างสุดความสามารถทั้งกำลังกายกำลังใจ

ชุมชนตำบลเขาคอกเป็นชุมชนที่มีความหลากหลายทางกลุ่มชาติพันธุ์ หลากหลายทางด้าน ภาษา / การกินอยู่ / ความเชื่อและวัฒนธรรมประเพณี แต่ทุกกลุ่มชาติพันธุ์ทุกชุมชนก็ยังให้การช่วยเหลือกันในกรณีที่มีการเสียชีวิตอย่างเต็มที่เช่นกัน

ปัจจุบันสิ่งดั้งเดิมที่ชุมชนเคยมอบให้แก่กันลดเหลือน้อยลง “งานศพ” กลายเป็นงานที่ทุกคนจะต้องไปมีส่วนร่วมในการเพิ่มค่าใช้จ่ายให้กับเจ้าภาพ หลายครั้งที่เจ้าภาพต้องเป็นหนี้หลังจากงานศพเสร็จสิ้น ทุนทางสังคมที่ยิ่งใหญ่กำลังจะเลือนหายไปจากสังคมของเรา ความเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบันที่ใช้ทุนนิยมเป็นตัวนำวันจะเพิ่มขึ้นเรื่อย เป็นเหตุให้แกนนำศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนตำบลเขาคอกต้องนำเอาปัญหาเหล่านี้กลับมาทบทวนอีกครั้ง

“เงิน” เป็นตัวแปรหลักให้เกิดการเปลี่ยนแปลง สังคมต้องอยู่ด้วยกันแบบแข่งขัน แข่งแย่ง ชิงไหวชิงพริบ อยู่แบบตัวใครตัวมัน สถานการณ์ของสังคมมีความรุนแรงมากขึ้น ปัญหาการทะเลาะวิวาทการใช้ความรุนแรงเกิดขึ้นตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน ขยายไปถึงชุมชนกับชุมชน สาเหตุหรือปัจจัยที่ก่อให้เกิดคืออะไร แต่ภายใต้วิกฤติย่อมมีทางออกเสมอ

ถ้าย้อนหลังไปเมื่อ 20 ปีที่แล้ววิถีของคนอีสานอยู่กันแบบพึ่งพาทั้งด้านแรงงานการกินอยู่ความผูกพันเสมือนครอบครัวเดียวกัน ลูกหลานผูกพันด้ร่วมสายเลือดสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นเสน่ห์ดึงดูดของคนอีสานให้รักถิ่นฐานรากเหง้า สิ่งสวยงามในอดีตจะต้องคงอยู่คู่แผ่นดินอีสาน

“เหล่า” ทุกๆงานทุกชุมชน เหล้ากลายเป็น สิ่งสำคัญที่จะต้องมีความคู่กับเราตั้งแต่เกิดจนตายและ เหล้าคือปัจจัยหลักที่ก่อให้เกิดปัญหาทั้งในระดับ บุคคล ครอบครัว ชุมชนไปจนถึงระดับชาติ

แม้แต่ “งานศพ” ที่มีแต่ความเศร้าโศกเสียใจ ทุกคนจะเน้นไปที่เงิน เพราะมีความเชื่อว่าเงินเป็นตัว นำมาซึ่งความสำเร็จในการจัดการ จนลืมคิดไปว่าทุกคน ทุกครอบครัวจะไม่มีใครจะปฏิเสธงานนี้ได้เลย การจัด

งานศพในปัจจุบันจึงเน้นไปที่เงิน เพราะเงินเป็นตัวนำมาซึ่งแทบทุกอย่างทั้งอาหารการกิน เกียรติยศ ศักดิ์ศรี ผู้ใดจัดงานได้ยิ่งใหญ่ผู้ร่วมงานอ้อนนําสํารายยอมบ่งบอกถึงฐานะโดยไม่ได้คำนึงถึงวัฒนธรรมประเพณี การช่วยเหลือกันเมื่อครั้งอดีตและภาระหนี้สินที่ตามมา

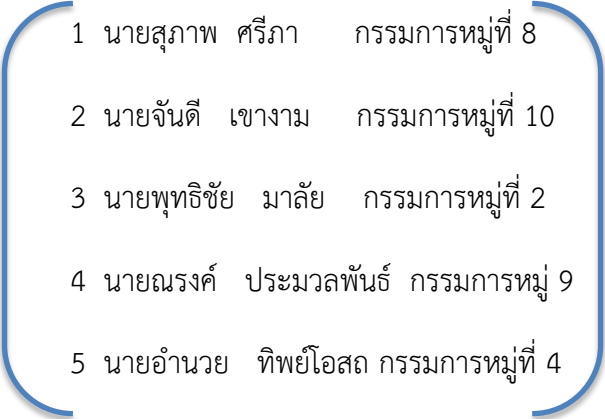
เริ่มต้นที่สถาบันครอบครัว

ศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน มีภารกิจหลักคือการสร้างเสริมครอบครัวให้เกิดความเข้มแข็ง “สถาบันครอบครัว” ถึงแม้จะเป็นองค์กรที่เล็กที่สุดแต่กลับมีความสำคัญที่สุด ครอบครัวเข้มแข็งนำไปสู่ สังคมเป็นสุข ปีพ.ศ.2553 ศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนตำบลเขาคอกโดยการนำของ นายสุภาพ ศรีภา นาย จันดี เขางาม นายพุทธิชัย มาลัยนายณรงค์ ประมวลพันธ์ ต้องนำประเด็นปัญหานี้เข้าสู่เวทีคณะกรรมการ เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ร่วมกัน ในเวทีมีการอภิปรายกันอย่างกว้างขวาง หลายคนไม่เห็นด้วยกับข้อเสนอและ มองไม่เห็นถึงความเป็นไปได้ แต่ด้วยเหตุผลที่ได้นำเสนอต่อที่ประชุมว่า “เหล้า” เป็นปัจจัยหลักที่ทำให้เกิด ปัญหาต่างๆ ทำให้ครอบครัวแตกแยก เกิดการทะเลาะวิวาท การมั่วสุมของเยาวชน อุบัติเหตุ และปัญหาที่ ตามมาอีกมากมาย แต่สังคมกลับให้ความสำคัญกับสิ่งเหล่านี้น้อยกว่าวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามที่ถือ ปฏิบัติแต่ดั้งเดิม ถึงจะเป็นเรื่องยากแต่คงไม่เป็นปัญหาสำหรับคนที่ม่ใจและอยากเห็นการเปลี่ยนแปลงของ ชุมชนอย่างพวกเรา “งานศพปลอดเหล้า” จึงเป็นภารกิจแรกที่จะต้องออกแบบร่วมกัน

การดำเนินงานแบบมีส่วนร่วม

กระบวนการแก้ปัญหาเริ่มต้นจากการจัดทำเครื่องมือแบบเก็บข้อมูล ค่าใช้จ่ายในงานศพย้อนหลังโดยละเอียด นำข้อมูลที่ได้ไปคืนในเวทีระดับหมู่บ้าน แบ่งบทบาทเนื้อหาการนำเสนอและวัตถุประสงค์ให้กับทีมงาน อธิบายให้เห็นถึงการฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณี เน้นให้เห็นถึงสถานการณ์ปัญหาที่เกิดจากเครื่องต้มแอลกอฮอล์และค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นโดยไม่จำเป็นคือค่าเครื่องต้มแอลกอฮอล์ จัดทำแบบประเมินความพึงพอใจและแบบตอบรับสมัครใจเข้าร่วมโครงการกับทุกชุมชน การเตรียมแผนดำเนินงานมีการกำหนดคุณสมบัติของคณะกรรมการที่จะมารับผิดชอบในกิจกรรม เช่น เป็นผู้มีความรู้ เป็นผู้นำเชื่อถือไม่ดื่มเหล้าไม่สูบบุหรี่ และมีความเหมาะสมกับกิจกรรม

-
- 1 นายสุภาพ ศรีภา กรรมการหมู่ที่ 8
 - 2 นายจันดี เขางาม กรรมการหมู่ที่ 10
 - 3 นายพุทธิชัย มาลัย กรรมการหมู่ที่ 2
 - 4 นายณรงค์ ประมวลพันธ์ กรรมการหมู่ 9
 - 5 นายอำนาจ ทิพย์โอสถ กรรมการหมู่ที่ 4

ทั้ง 5 คนขันอาสาตั้งใจอย่างแน่วแน่ที่จะเปลี่ยนแปลงสังคมภายใต้กระแสของทุนนิยม ลงจัดเวทีในระดับหมู่บ้านทั้ง 15 ชุมชน โดยประสานความร่วมมือกับคณะกรรมการประจำหมู่บ้านและผู้นำชุมชน

กระแสสังคมให้การตอบรับที่ดี

ผลจากการรวบรวมข้อมูลจากแบบประเมินภายหลังการจัดเวทีระดับหมู่บ้านครบทั้ง 15 ชุมชน ร้อยละ 90 เห็นด้วยและตอบรับเข้าร่วมโครงการกิจกรรมงานศพปลอดเหล้า ในเวทีระดับหมู่บ้าน คณะกรรมการได้รับการยกย่องของชุมชน จากกลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มแม่บ้าน ว่าเป็นผู้กล้าที่จะนำเสนอไปสู่ความร่วมมือเป็นสุขกลับไปสู่วัฒนธรรมที่ดีงาม ปัญหาที่พบระหว่างการดำเนินงานเวทีระดับหมู่บ้านคือผู้เข้าร่วมไม่ตรงเวลาที่กำหนด ทำให้ต้องปรับเปลี่ยนเวลาไปตามความเหมาะสมของแต่ละชุมชน มีการต่อต้านไม่เห็นด้วยจากกลุ่มนักดื่มบ้างแต่ยังกลับทำให้คณะทำงานมีกำลังใจที่จะสู้ต่อไป การทำงานที่สวนกระแสของสังคมในปัจจุบันเป็นเรื่องที่ทำหายสำหรับทีมงานมาก แต่โอกาสที่จะประสบความสำเร็จก็มีสูงเช่นกัน เพราะเรามีทุนทางวัฒนธรรมที่สูง มีคณะทำงานที่มีเจตนารมณ์ร่วมกัน เราทำงานบนฐานข้อมูล มีภาคีสนับสนุนท้องถิ่นมีนโยบายและร่วมดำเนินการ ที่สำคัญ มีนโยบายระดับชาติและกฎหมายกำหนดเขตห้ามดื่มห้ามจำหน่ายเครื่องต้มแอลกอฮอล์ โอกาสที่จะประสบผลสำเร็จก็มีสูงเช่นกัน

ปัจจัยสู่ความสำเร็จ

- ✚ มีทุนทางวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิม
- ✚ มีคณะทำงานที่มีเจตนารมณ์ร่วมกัน
- ✚ มีนโยบายของภาครัฐ กฎหมายกำหนดเขตห้ามดื่มห้ามจำหน่าย
- ✚ ท้องถิ่นมีนโยบายและร่วมดำเนินการ

จากการดำเนินงานในระยะเวลา 1 ปี มีสมาชิกเสียชีวิตที่เข้าร่วมและไม่ได้เข้าร่วมโครงการ การจัดเก็บข้อมูลค่าใช้จ่ายภายในงานทั้ง 2 แบบเพื่อเป็นข้อมูลเปรียบเทียบได้อย่างชัดเจน ยิ่งเป็นข้อตอกย้ำให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงโดยใช้เหตุ ข้อมูลที่จัดเก็บเป็นหลักฐานยืนยันได้ว่าการเข้าร่วมโครงการงานศพปลอดเหล้าช่วยลดค่าใช้จ่ายในการจัดงานได้จริง ลบความเชื่อที่ว่า “ไม่มีเหล้าไม่มีคนมาช่วยงาน ไม่มีเหล้าไม่มีใครมาหามผี” กลับมีคำตอบตรงกันว่า

คนเมาไม่ได้มาช่วยให้งานดีขึ้นเลยยิ่งทำให้สิ้นเปลือง สร้างความวุ่นวาย ทำลายวัฒนธรรมประเพณี สร้างความมั่งงายลดขั้นตอนทางพิธีกรรมต่างๆที่เคยถือปฏิบัติ ทำลายสุขภาพกายสุขภาพจิตของตนเองและครอบครัว และนำไปสู่ปัญหาอื่นอีกมากมาย

นำสู่ความยั่งยืน

ผลงานที่ผ่านมาเป็นตัวบ่งชี้ถึงความสำเร็จของคณะกรรมการและชุมชน ทุกคนมีความภาคภูมิใจมีกำลังใจที่จะดำเนินงานต่อ และได้ร่วมมือกับองค์การบริหารส่วนตำบลเขาคอกในขณะนั้นจัดงาน “**ประกาศเจตนารมณ์งานศพปลอดเหล้า**” ขึ้นในวันที่ 16 มีนาคม 2553 ณ วัดบ้านสี่เหลี่ยม หมู่ที่ 2 โดยได้รับเกียรติจาก นายชัยยศ กรองทอง นายอำเภอประโคนชัย มาเป็นพยานและนำกล่าวคำปฏิญาณ คณะกรรมการร่วมกับชุมชนยังมีความหวังที่จะดำเนินงานร่วมกัน จัดให้มีการปลอดเหล้าขึ้นอีกในงานบุญประเพณีต่างๆ เช่น งานบุญ งานบวช งานบุญประเพณีเป็นประเด็นต่อไป

ศูนย์พัฒนาชุมชนตำบลเขาคอกยังคงดำเนินงานเกี่ยวกับเรื่อง “เหล้า” ต่อไป ปัญหาการทะเลาะวิวาทในกลุ่มเยาวชนยังคงเป็นเรื่องที่หลายฝ่ายต่างปัดความรับผิดชอบให้กัน แม้แต่เจ้าหน้าที่ตำรวจยังคงคอยแก้ปัญหาที่ปลายเหตุเท่านั้น หลายครอบครัวต้องเกิดการสูญเสีย บางคนต้องพิการ ยิ่งร้ายบางรายต้องสูญเสียคนในครอบครัวเลยทีเดียว ปัญหาเหล่านี้ยังคงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องซ้ำยังมีแนวโน้มที่จะรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ

เวทีจับเข่าคุยระหว่าง ผู้นำชุมชน แกนนำกลุ่มเยาวชนที่ก่อเหตุ (หัวโจก) ผู้ปกครองที่เคยได้รับผลกระทบ อปพร. นำการพูดคุยโดยกรรมการศูนย์พัฒนาครอบครัวทั้ง 5 คนที่ได้รับการมอบหมายในการขยับงานต่อ เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันปัญหาการทะเลาะวิวาทในกลุ่มเยาวชนจะต้อง เป็นปัญหาที่ชุมชนทุกฝ่ายแก้ไขร่วมกัน การเก็บข้อมูลค้นหาสาเหตุปัจจัยที่ก่อให้เกิดเหตุทะเลาะวิวาทจาและแนวทางการแก้ปัญหาจากผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น เยาวชน ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน อปพร. ตำรวจ พระสงฆ์

พัฒนาระบบการทำงานให้เหมาะสม

การออกแบบเครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลจึงมีความแตกต่างกันบ้างตามกลุ่มคน เช่น หาสาเหตุ ปัจจัย แนวทางแก้ไขจากกลุ่มเยาวชน ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน พระ ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการทะเลาะวิวาท ความถี่ของการเกิดเหตุ การแก้ไขเหตุการณ์เฉพาะหน้าขณะเกิดเหตุ ความรุนแรงที่กระทำ และความสูญเสียจากกลุ่มผู้ที่อยู่ใกล้ชิดสถานการณ์ เช่น ผู้นำชุมชน ตำรวจ อปพร. โดยใช้คณะกรรมการจากชุมชนร่วมกับเยาวชน ทำความเข้าใจแบบเก็บข้อมูลก่อนลงปฏิบัติกับกลุ่มเป้าหมาย

จากการจัดเก็บและเคราะห์ข้อมูลทำให้ทราบว่า ความไม่เป็นธรรมหรือการวางตัวไม่เป็นกลางในการเจรจาตัดสินการก่อเหตุทั้งในระหว่างและหลังมีเหตุของผู้นำชุมชนในปัจจุบัน ซึ่งแตกต่างจากผู้นำในอดีตจนเป็นเหตุให้มีการก่อเหตุซ้ำและความรุนแรงมากขึ้น แต่ปัจจัยที่ทำให้มีความกล้าลงมือกระทำคือ “เหล้า” การเรียนรู้การไกล่เกลี่ยปัญหาจากผู้รู้รุ่นเก่าได้เกิดขึ้น ท่ามกลางความปิติยินดีกับการให้คุณค่าของบุชฌิยบุคคลในการร่วมแก้ไขปัญหา

แก้ไขปัญหามีส่วนร่วม

ข้อเสนอแนะสู่ความอบอุ่นในสังคมกับการแก้ไขปัญหาการทะเลาะวิวาทจากทุกกลุ่มเป้าหมาย คือการนำเอาวัฒนธรรมดั้งเดิมทั้งเรื่อง การเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างชุมชนต่อชุมชน วัฒนธรรมการผูกเสี่ยวที่มีความฮักแพงแบ่งปันกันเมื่อครั้งอดีต การรณรงค์ลดเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในงานบุญต่างๆ เพิ่มมากขึ้น

“จากการที่ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของตนเองทำให้การดำเนินงานของศูนย์พัฒนาครอบครัวเดินทางได้อย่างมั่นคงมั่นใจ สถานการณ์ความรุนแรงลดลงสังคม ครอบครัวมีความเป็นอยู่ดีขึ้นมันเป็นความสุขของคนทำงานอย่างเรา ยิ่งนัก เมื่อผลงานถูกนำเสนอทั้งในระดับจังหวัดและเวทีระดับชาติหลายพื้นที่จึงมีการมาเรียนรู้เพื่อแลกเปลี่ยนกระบวนการทำงาน เราจะเดินทางต่อไปเพื่อต่อสู้กับภัยน้ำเมาที่มาทำลายความเป็นสังคมร่มเย็นเป็นสุขของเรา”

ปี พ.ศ. 2556 ในฐานะคณะทำงานขบวนองค์กรชุมชนจังหวัดบุรีรัมย์ ได้เข้าร่วมกิจกรรมกับ “**เครือข่ายองค์กรงดเหล้า**” (สคส.) จึงเป็นโอกาสที่จะได้ผลักดันแนวความคิดไปสู่ชุมชนอื่นๆ ร่วมกับ คณะทำงาน กลุ่มเยาวชนลดปัจจัยเสี่ยงจังหวัดบุรีรัมย์จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นแกนหลักในการดำเนินงานการรณรงค์ ลดปัจจัยเสี่ยง เหล้า บุหรี่ ยาเสพติด และอุบัติเหตุ ทั้งในระดับชุมชน โรงเรียนงานประเพณีประจำปีระดับ จังหวัดเช่น งานสงกรานต์ปลอดภัย พื้นที่เล่นน้ำปลอดภัย งานแข่งเรือปลอดภัย งานกาชาดปลอดภัย และกิจกรรมรณรงค์การเลิกสูบบุหรี่ มีส่วนร่วมในการผลักดันให้งานปลอดภัยเชื่อมโยงกับงานกองทุน สวัสดิการชุมชน แก่ไชระเปียบข้อบังคับกองทุนเพิ่มเติมให้สอดคล้องในกรณีสมาชิกเสียชีวิตและจัดงานศพ ปลอดภัยได้มากถึง 50 กองทุนในปี พ.ศ. 2558 และมีเป้าหมายที่จะขยายให้ให้ครอบคลุมทั่วจังหวัดภายในปี พ.ศ.2560

กรณีศึกษา : บุคคลตัวอย่าง

คัดเลือกพื้นที่ดำเนินการเข้มข้น “**งดเหล้าเข้าพรรษา**” มีกระบวนการติดตาม ช่วย ชม เชียร์ กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมโครงการ ติดตามความเปลี่ยนแปลงทั้งรายได้ รายจ่าย และพฤติกรรมกาดำเนินชีวิต การช่วยเหลือสังคม มันเกิดความสุขลึก ๆ ที่เห็นการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้นของกลุ่มผู้เข้าร่วม โครงการ เช่น นายสาคร ตอรัมย์ ที่มีพฤติกรรมการดื่มเป็นประจำทุกวันส่งผลให้ชีวิตตกต่ำ จนทำให้ สถานะครอบครัวต้องถึงกับแตกแยก ปีพ.ศ.2557 ถูกชวนให้เข้าร่วมโครงการงดเหล้าเข้าพรรษาเป็นครั้งแรก เขาก็อมีความตั้งใจงดเหล้าได้จนครบพรรษา ในปีพ.ศ. 2558 สาครได้เข้าร่วมโครงการงดเหล้าครบ พรรษาอีกครั้ง คณะกรรมการได้ใช้เครื่องมือประกอบการงดเหล้าคือการทำบัญชีครัวเรือนเพื่อควบคุมการ ใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ทำให้ทราบถึงสถานะทางการเงินของตนเอง นาย สาคร ตอรัมย์ ตัดสินใจ ผันตัวเองโดยเข้าปฏิบัติธรรมรักษาศีล แปด ทุกวันพระ และปฏิญาณตนของดเหล้าตลอดชีวิต

ความสุขที่เราได้มีส่วนให้ผู้อื่นพบความสุขนั้นเป็นความสุขที่ทุกท่านหาได้และเป็นสุขที่แท้จริง กิจกรรมสวดมนต์ข้ามปี เพื่อลดการสูญเสียจากอุบัติเหตุทางถนนจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในช่วงเทศกาลปีใหม่ ที่มีหลายหน่วยงานให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมในระดับจังหวัด เช่น สำนักงานพระพุทธศาสนา วัฒนธรรมจังหวัด คณะสงฆ์ และอีกมากมายหลายกิจกรรมที่สามารถสร้างสรรค์สังคมให้เป็นสังคมอยู่เย็นเป็นสุขครอบครัวอบอุ่นได้มันเป็นความสุขที่ทุกคนสามารถค้นพบได้ นั่นคือ “ความสุขที่ชีวิตไร้แอลกอฮอล์ ”

ภาพบริบทต่างๆ ของการดำเนินงาน

การประชุมคณะกรรมการศูนย์พัฒนาครอบครัว

เวทีประชาคมหมู่บ้าน

การวิเคราะห์ข้อมูลแบบมีส่วนร่วม

เวทีคืนข้อมูลประชาชน เครือข่าย

อบรมแกนนำเยาวชนลดปัจจัยเสี่ยง

รณรงค์ประเพณีระดับจังหวัด

สู่เวทีระดับประเทศ

